

אהת שאלתי

למדתי נענית ונהנית

אל ילבין פני חברו ברבים – לפרשת וישב

בין האירועים הדרמטיים שבפרשתנו, בין תיאור יחסי יוסף ואחיו שבסופם מכרו אותו לבין ירידתו למצרים וכניסתו לכלא למשך שנים רבות, אנו קוראים אודות מעשה יהודה ותמר.

משמתו שני בניו, לא רצה יהודה שבנו השלישי יתחתן עם תמר ועל כן אמר לה: "שְׁבִי אֶלְמָנָה בֵּית אָבִיךָ, עַד יִגְדֵל שְׁלָה בְנִי, כִּי אָמַר פֶּן יָמוּת גַּם הוּא כְּאָחֶיךָ" (לח, יא). לאחר תקופה ארוכה "וַיֵּגֵד לַיהוּדָה לֵאמֹר זָנַתָּ תָמָר כֶּלְתֶּךָ", ובתגובה לכך קבע יהודה את גזר דינה בנחרצות ואמר: "הוֹצִיאֶנָּה וְתִשְׁרָף".

בשלב זה יכלה תמר לעשות את המובן והמתבקש מבחינתה, לחשוף ברבים את הסוד שהיה עד כה ידוע רק לה, ממי היא מעוברת. אין ספק שלגילוי זה (אם היה קורה) היו השלכות רבות וידיעה זו יכלה להיות מרעישה, אולם תמר לא נהגה כך. במקום זאת, "הוא מוצאת והיא שלחה" – לְאִישׁ אֲשֶׁר אָלָה לוֹ אֶנְכִי הָרָה". **מדוע שלחה לו סימנים, ולא אמרה לו במפורש שמעוברת ממנו?** משיב על כך רש"י שתמר לא רצתה להלבין את פניו ולומר לו במפורש: ממך אני מעוברת. היא חשבה לעצמה, שאם הוא יודה מעצמו מוטב, ואם לא, אזי ישרפו אותה. ובכל מקרה, החליטה שלא תלבין את פניו.

המעשה האצילי של תמר היווה השראה לדורות ולימוד, כפי שמצינו מעשה נוסף שאירע שנים רבות לאחר מכן. חז"ל במסכת כתובות (סז ע"ב) מספרים: "מר עוקבא הוה עניא בשיבבותיה, (=בשכנותו של מר עוקבא היה גר עני), דהוה רגיל כל יומא דשדי ליה ארבעה זוזי בצניורא דדשא (=והיה רגיל מר עוקבא לתת לו ארבעה זוזים בכל יום במפתן ביתו, בלא ידיעתו). יום אחד אמר: איזיל איחזי מאן קעביד בי ההוא טיבותא (=יום אחד אמר העני לעצמו: אלך לראות מי האדם שעושה לי טובה זו). ההוא יומא נגהא ליה למר עוקבא לבי מדרשא אתיא דביתהו בהדיא (=באותו יום התאחר מר עוקבא מלחזור מבית המדרש ובאה אשתו עמו, לתת את הצדקה לשכנם העני). כיון דחזיוה דקא מצלי ליה לדשא נפק בתרייהו (=כשראה העני את צלליתם על הדלת, יצא לרדוף אחריהם). רהוט מקמיה, עיילי לההוא אתונא דהוה גרופה נורא (=מר עוקבא ורעייתו ברחו ממנו ונכנסו לתנור שגרפו ממנו את הגחלים, והיה עדיין לוחט מחום).

בבואה לחפש מקור למסירות נפשם של מר עוקבא ואשתו, מציינת הגמרא את הנהגתה של תמר, כפי שאנו קוראים בפרשתנו. וכך כותבת הגמרא: "אמר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: נוח לו לאדם שימסור עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים. מנא לך? מתמר, דכתיב 'היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה...'"

את מאמר חז"ל זה מבאר רבי יהודה לייב חסמן בספרו 'אור יהל' (ח"ג פרשת ויגש) תוך שמדייק מהלשון, שלא כתובה הוראה כדוגמת 'מוכרח', או 'מחויב', אלא 'נוח לו לאדם'. דומה הדבר לאדם שלפניו שני כבשנים, אחד גדול ואחד קטן ממנו, ועליו לעבור באחד מהם. בודאי יעדיף לבחור בקטן יותר, שבו סכנתו פחותה. חז"ל מחדשים בסיפור זה ש'להלבין פני חברו ברבים' הוא כבשן אש גדול בהרבה מכבשן האש (האמיתי) שלפניו, ולכן 'נוח לו להפיל עצמו לכבשן האש...'. זה קל יותר מלהלבין פני חברו ברבים.

חז"ל מלמדים אותנו עד כמה חמורה הלבנת פני הזולת, נוח לאדם לבחור באש הגשמית, מאשר להישרף באש הגדולה של הגיהנם.